

Отримано: 31 березня 2025 р.

Прорецензовано: 25 квітня 2025 р.

Прийнято до друку: 29 квітня 2025 р.

email: inna.varvaruk20@gmail.com

DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-25\(93\)-40-43](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-25(93)-40-43)

Волосянко І. В., Варварук І. В. Художня палітра Галини Тарасюк: стилістичні та ідейно-тематичні домінанти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 25(93). С. 40–43.

УДК: 821.161.2.08Г.Тарасюк:81'38

Волосянко Іванна Василівна,
викладач кафедри української філології,
ЗВО «Університет Короля Данила»

Варварук Інна Василівна,
завідувач кафедри української філології, кандидат філологічних наук, доцент,
ЗВО «Університет Короля Данила»

ХУДОЖНЯ ПАЛІТРА ГАЛИНИ ТАРАСЮК: СТИЛІСТИЧНІ ТА ІДЕЙНО-ТЕМАТИЧНІ ДОМІНАНТИ

Стаття присвячена дослідженню творчості української письменниці Галини Тарасюк, зокрема її літературного стилю та тематичних аспектів. Гендерно марковане письмо є потужним інструментом для вираження й декодування соціальних норм і культурних уявлень про гендер загалом. Воно не лише відрефлексовує наявні стереотипи про чоловіків і жінок, які зумовлені різними соціальними, історичними, культурними, психологічними факторами, а й дає можливість їх переосмислити або й деконструювати. Такі твори здатні не тільки змінювати сприйняття реципієнтами ролей статей у суспільстві, а й сприяти створенню більш рівноправного розуміння гендерної ідентичності.

У науковій розвідці проаналізовані зазвичай творчі методи Галини Тарасюк, зокрема використання нею метафор, діалекту та історичних контекстів для створення багатошарових наративів. Творчість мисткині відзначається індивідуальністю та експериментальністю і є вагомим внеском у скарбницю сучасної української літератури. Творча спадщина Г. Тарасюк репрезентована широким спектром тем, жанрів (романи, новели, есе), стилістичних напрямків (експресіонізм, неоромантизм, постреалізм, сюрреалізм). Особливу увагу приділено феміністичній тематиці, що є, на нашу думку, центральною в творчому доробку авторки. Г. Тарасюк вирізняється філігранним вмінням пірнати за грані соціально-психологічного аспекту людської сутності, особливо в умовах змін соціальних і політичних реалій. Авторка акцентує на важливості пошуку ідентичності, зокрема у відображенні жіночої долі та пошуків внутрішньої гармонії. Твори Г. Тарасюк – своєрідний метакоплект, континуум якого утворюють глибокі філософські роздуми, соціальні мотиви й елементи національної культури. Авторка зберігає і переосмислює традиційні літературні форми, звертаючись до актуальних тем сьогодення.

Ключові слова: феміністична тематика, психологізм, постреалізм, українська література, літературний стиль, жіноча доля, емоційна насиченість, соціальні проблеми, пошук ідентичності.

Ivanna Volosianko,
Lecturer at the Department of Ukrainian Philology,
Higher Educational Institution «King Danylo University»

Inna Varvaruk,
Head of the Department of Ukrainian Philology,
Candidate of Linguistic Sciences, Associate Professor,
Higher Educational Institution «King Danylo University»

THE ARTISTIC PALETTE OF HALYNA TARASIUK: STYLISTIC AND IDEOLOGICAL-THEMATIC DOMINANTS

This article is dedicated to the study of the work of Ukrainian writer Halyna Tarasiuk, specifically her literary style and thematic aspects. Gender-marked writing is a powerful tool for expressing and decoding social norms and cultural concepts of gender in general. It not only reflects existing stereotypes about men and women, shaped by various social, historical, cultural, and psychological factors, but also offers the opportunity to reconsider or even deconstruct them. Such works can not only change the perception of gender roles in society among recipients but also contribute to the creation of a more egalitarian understanding of gender identity.

The scholarly investigation analyzes Halyna Tarasiuk's creative methods, particularly her use of metaphors, dialect, and historical contexts to create multilayered narratives. The artist's work is characterized by individuality and experimentation, making a significant contribution to the treasury of contemporary Ukrainian literature. Tarasiuk's creative heritage encompasses a wide range of themes, genres (novels, short stories, essays), stylistic directions (expressionism, neoromanticism, postrealism, surrealism). Special attention is paid to feminist themes, which, in our view, are central to the author's creative output. Tarasiuk stands out for her exquisite ability to delve into the social-psychological aspects of human nature, especially in the context of changing social and political realities. The author emphasizes the importance of searching for identity, particularly in reflecting the female experience and the quest for inner harmony.

Tarasiuk's works are a unique meta-construct, a continuum formed by profound philosophical reflections, social motifs, and elements of national culture. The author retains and reinterprets traditional literary forms, addressing current issues of the present day. Her works make a significant contribution to contemporary Ukrainian literature, which is why they have drawn our scholarly interest, outlining the following tasks: to identify the characteristic features of the stylistic techniques and peculiarities of the writer's work, which determine her unique contribution to modern Ukrainian literature; to analyze the ideological-theoretical distinctiveness of Halyna Tarasiuk's creativity, with a focus on feminist themes, psychological depth, and the intellectual richness of her works.

Keywords: feminist themes, psychological depth, postrealism, Ukrainian literature, literary style, female destiny, emotional intensity, social issues, search for identity.

Постановка проблеми. Творчість Галини Тарасюк – це своєрідне дослідження людської душі в умовах постійних змін і внутрішніх пошуків. Її жанрово-стильова манера базується на поєднанні класичних прийомів і новаторських елементів, що дає змогу створювати глибокі, емоційно насичені та філософські твори. Письменниця здатна оприяти складність

людської природи через емоційно заряджену мову, багатозначні образи та глибоке осмислення соціальних і моральних проблем минулого й сучасності.

Аналіз останніх досліджень. До різнобічного дослідження творчості Г. Тарасюк зверталися такі літературні дослідники та критики: А. Галич, М. Богайчук, Н. Зборовська, В. Брюховецький, М. Вишневська, В. Бондар, В. Грабовський, Л. Пастушенко, В. Дячук, Т. Качак, В. Китайгородська. Зокрема науковець Л. Пастушенко знаходить спільні характерні риси між прозовими текстами Г. Тарасюк, Гр. Тютюнника та Є. Гуцала, текстам яких притаманні глибинний психологізм, філігранна філософічність. Серед найактуальніших тем авторки, яка посідає центральне місце у творчому доробку письменниці є феміністична тематика. Як зазначає А. Михальчук, твори Г. Тарасюк завдяки жіночій тематиці втілюються в «інтенсивному, перманентному, екзистенційному пошуку письма» [4, с. 9]. Її твори є вагомим внеском у сучасну українську літературу, що й зумовило наш науковий інтерес.

Мета дослідження: виокремити характерні риси стилістичних прийомів та особливостей творчості письменниці, які зумовлюють її унікальний внесок у сучасну українську літературу; проаналізувати ідейно-тематичну особливість творчості Г. Тарасюк з акцентом на феміністичну тематику, психологізм та інтелектуальну насиченість її творів.

Виклад основного матеріалу. Літературну діяльність Г. Тарасюк розпочала з поезії («Смерековий міст» (1976), «Множина» (1982), «Світло джерела» (1984), «Жайворове поле» (1987), «Горельефи» (1988), «Сотворіння гнізда» (1989), «Зерна полину» (1991), «На трійцю дощ» (1998)), а згодом авторка перейшла до прози. На початку 1990-х вийшли друком низка її романів та новел – «Смерть – сестра моєї самотності» (1992), «Любов і гріх Марії Магдалини» (1995), «Мій третій і останній шлюб» (2002 – 2003), «Гаспид і Маргарита» (2002), «Хижачка» (2005), «Між пеклом і раєм» (2005), «Жіночі романи» (2006), «Блудниця вавилонська» (2006), «Храм на болоті» (2007), «Дама останнього лицаря» (2004), «Новели» (2006), «Короткий танець на Віденському балу» (2009). Збірка прози Г. Тарасюк «Янгол з України» посіла перше місце в номінації «Проза» на національному конкурсі «Краща книга України». Перша збірка «Смерековий міст» (1976) принесла авторці славу та визнання, а О. Гончар назвав «її ім'я серед найталановитіших українських поетів молодшої генерації» [3].

Для стильової манери творчості Г. Тарасюк характерне поєднання глибокої психологічної достовірності, філософізму, ліризму та унікальної емоційної насиченості. Авторкою часто акцентується на внутрішньому світі героїв, їх емоціях, переживаннях, роздумах. Письменниця створює глибокі психологічні портрети персонажів, занурюючись у їх душевні конфлікти та внутрішні зміни. До прикладу, у новелі «Ганька – сама собі ворог» авторці вдалося філігранно створити тонкий психологічний портрет головної героїні новели Ганьки, що репрезентована відчайдушним художнім образом української жінки, берегині роду, для якої базовою потребою є саме піклування про своїх рідних. Така жінка часто нехтує власними інтересами заради близьких людей: «*І це твої братові з братами і фермери-плем'яники не можуть дати тобі тої сметани? У них же – по н'ять коровів! А в Стюпки – ціла короварня! Ти ж на них робиш, як чорний раб!*» Однак Ганька не слухає нарікань подружки, відповідає їй: «*Гасю, що я на них рабую, бо я коло них, Гасю, – хазією. Добровільно*» [7, с. 5]. Такий психологічний аспект стилю авторки дозволяє читачеві більш інтенсивно заглибитися в психологічний стан героїв, резонує емоційну напругу твору.

Інтимізація внутрішнього світу персонажа. До такого прийому часто звертається авторка, використовуючи психоаналітичний підхід, глибоко занурюючись у внутрішній світ своїх героїв. Це явище проявляється завдяки використанню монологів, внутрішніх рефлексій, складних емоційних переживань, що дає змогу читачеві проникнути в думки персонажів і їхні глибокі почуття. Цей підхід наближає стиль авторки до експресіонізму, але з характерною гнучкістю й емоційною динамікою.

Лексика, якою послуговується Г. Тарасюк, насичена метафорами, риторичними фігурами, що сприяють створенню багатошарових образів. Авторка також інколи вдається до використання діалекту, за допомогою якого передає дух народу, втілює певні народні уявлення, відтворює традиції, передає глибокі народні мотиви, звичаї, водночас уміло поєднує їх із сучасними філософськими та державотворницькими ідеями. Наприклад, у романі-антиутопії «Цінь Хуань Гонь», який сама авторка класифікує як «сардонічний роман-утопія» [9, с. 251], вона вдається до використання елементів гри, сміху, абсурду, карнавалу, пародії; звертає нашу увагу на аксальні проблеми буття українського народу; змальовує невтішні перспективи його майбутнього розвою: «*Майдан оstownів, бо “замість славного: Ще не вмерла...” чи “Многая літа” – над Майданом на всю Країну раптом... зацінькала-затонькала, як вода зі стріхи, невідома мелодія: “Гонь-гонь, гонь-гонь-гонь-гонь, гонь! Цінь-цінь! Гонь!”*» [8, с. 219]. У творі «Цінь Хуань Гонь» Г. Тарасюк використала нестандартну побудову сюжету, що дозволило їй не обмежуватися лінійним розвитком подій. Цей підхід дозволив більш органічно поєднати минуле та сучасне, реальне та уявне та зробити твір цікавим і неординарним. Дослідник творчості Г. Тарасюк Л. Пастушенко зазначає, «документалізм письменниці, зливаючись із сучасним постреалізмом, навіть сюрреалізмом нашого сьогодення, переростає в модерний художній метаконструкт, стаючи поряд із найкращим зразком сучасної абсурдної літератури світу, котра все-таки не вмирає навіть із смертю Йонеско та всього нового французького роману. А сьогоднішня українська дійсність дає таку поживу непересічному талантові, таке тематичне та образне різнобарв'я, чого не знайти вже в пісні та прісній Європі навіть зі свічкою» [8, с. 250].

Г. Тарасюк часто звертається до важливих соціальних, моральних і культурних тем («Довга сповідь перед коротким інтерв'ю», «Тіні заблудлих нащадків»). Її твори містять рефлексії на сучасне українське суспільство («Пироги для повстанців», «Голос крові»), проблеми сім'ї («Москалі йдуть», «Один на трасі», «Козацька корчма»), людської ідентичності, духовних пошуків («Тиха заводь», «Бермудський трикутник»). Водночас авторка вдається до історичних контекстів, що дозволяє створювати багатошарові наративи («Грішні, чесніші за херувимів», «Сестра моєї самотності»).

«Сестра моєї самотності» – перший роман, що став українським бестселером. Він побачив світ у журнальному варіанті в 1993 році за назвою «Смерть – сестра моєї самотності». Роман одразу спричинив клопіт авторці, набравши чимало галасу серед читацької аудиторії. Однак, незважаючи на труднощі та негативну рецепцію окремої когорти читачів, авторка продовжила роботу над ним, яка тривала з 1990 по 2009 рік, витворивши з роману художньо якісне полотно, на якому розгорнулось життя українців на зрізі епохальної межі: від часів Чорнобильської трагедії до сьогодення. Центральними фігурами роману є долі двох жінок – Лариси Орленко та Олександри Рибенко-Ясінської. У житті жінки керуються

відмінними моральними принципами: одна сповідує фривольні, антигуманні, є надміру самовпевненою, амбіційною: «*Всі ми – у підніжжі вигаданої ілюзорної Гори, зіткнутої із райдужних міражів мільйонів мертвих і живих, і не народжених*» [5, с. 17]. Жінка з жорстокою винахідливістю, силою і послідовністю в реалізації власної життєвої філософії прагне опинитися на Горі, що є метафорою всюдозвільної влади: «*Мої секрети – мої заповіді. Я їх сповідаю. Живу по них. І майже завжди – виграю. Хоча мені більше імпонує визначення: перемагаю. Бо хіба життя – гра? Може, для когось і гра. Але для мене – це кривава, виснажлива війна з цілим світом за себе. Тільки за себе саму! Проти – всіх. Бо немає в успішної жінки ні друзів, ні рідних, ні коханих!*» [5, с. 11]. Антиподом героїні постає талановита письменниця, поетка Лариса Орленко, талант якої за життя не був затребуваний. У силу певних політичних, економічних та психологічних ситуацій, жінка не витримує тиску і йде з життя, а після смерті стає своєрідною алегорією совісті Олександри Рибенко-Ясінської. Метафізичний зв'язок подруг-ворогинь з неординарними характерами міцніший за смерть. Він не втрачає сили, навіть посилюється після смерті однієї з них. Науковиця Н. Зборовська зазначає, що існують паралельні точки дотику між романом Г. Тарасюк «Сестра моєї самотності» і драмою Лесі Українки: «Знайомо з драми Лесі Українки символіка Гори обігрується Г. Тарасюк: «донна Анна» прагне на державницьку Гору через символічного «Командора», а тому тягне туди романтичного й аморального «Дон Жуана». У цьому сюжеті чи не вперше почалася пророча розмова про імітацію патріотизму, який стає симулякром у нових умовах, тією ширмою, несправжністю, що допомагає утверджуватися у соціумі феміністці, яка по дорозі похапливо міняти-ме свої «комуністичні» одяжі на «націоналістичні» (як це сталося в автобіографії О. Забужко). Олександра – яскравий психотип множинної особистості (психотипу Проститутки), оскільки нею рухає агресивна і невтомлена імперська ерогенність. Згідно з імітованим аристократизмом Олександри, люди поділяються на три категорії: ті, кому треба мало; ті, кому треба багато; ті, які воліють мати все. Олександра належить до тих, які хочуть всього» [1, с. 447]. Героїня роману в часи радянського суспільства належала до так званої еліти. Дружина високопосадовця-чиновника, «сірого кардинала», заступника. Однак час невпинно летить і на схилі літ вона стає звичайною, кволою пенсіонеркою, яка спокутує свої прогріхи, за молодого віку назбирані, прагнучи водночас віднайти життєву істину і каяття. Роман «репрезентує відверту сповідь героїні – української письменниці Олександри Рибенко-Ясінської, яка вийшла з минулої радянської епохи, але так і не вписалася в новітню епоху незалежної України» [3]. Письменниця декодує в художньому образі героїні Олександри Рибенко-Ясінської антигуманне «єство» авторитарного суспільства, майстерно ретранслює трагедію цілого покоління, яке «необачно сприйняло за чисту монету фальшиву ідеологію та її інквізиторський закон» [3]. У творі авторка аналізує соціальні процеси, вказує на проблеми моральних та етичних дилем. Водночас ми бачимо не тільки критику, але й розмірковування над розв'язуванням цих проблем. Загалом стильова манера Г. Тарасюк – це сплав глибокого психологізму, інтелектуальної насиченості та високої емоційної виразності, що дозволяє читачам занурюватися в неординарні світи її персонажів і задумів.

Тематика творчості письменниці є багатогранною та різноманітною. Однією із центральних тем творчості Г. Тарасюк є тема жінки. Говорячи про специфіку жіночого письма Г. Тарасюк, Ю. Ковалів зазначав: «Письменниця – тонкий психолог, вона перед своїми персонажами відкриває простір, аби вони через гіркотні сумніви та підозри самі дійшли до розуміння вірогідної істини, potwierдили припущення Сімони де Бовуар, що “жінка уважніша, ніж чоловік, до самої себе і до світу”» [2, с. 294]. Українські жінки в творах Г. Тарасюк часто постають як сильні й стійкі постаті, готові до самопожертви заради своїх дітей та близьких. Вони вміють знаходити сили не лише для того, щоб пережити, а й для того, щоб підтримувати своїх рідних у найскладніші часи. До прикладу, в новелі «Короткий танець на Віденському балу» головна героїня Домка Кузьмівна все життя присвятила дітям, а на схилі літ – онучці Мілані: «*Не хотілось згадувати, скільки їй коштувала «зоряна дорога» Мілани. Справді, останню із себе сорочку вишиту зняла, щоб пропхати внучку у той самий «вищий світ», який бачили зблизька тільки тоді, коли він приміряв на себе її вишиванки*» [7, с. 134]. Через образи жінок авторка досліджує питання жіночої долі, сімейних взаємин, стосунків між поколіннями. У новелах «Сюрприз для феміністки», «І жаль за тим, що не збулося» письменниця звертається до теми жертвування, звільнення від традиційних соціальних обов'язків.

Проблему пошуку ідентичності та внутрішньої гармонії авторка порушує в новелі «Голос крові». Героїня Френ, яка виросла в еміграції і з цікавості вирушила та землею предків: «*Френ Фішер далеко від будь-якої політики, а від дискусій та ще й на болісну українську тему – й поготів. Бо Френ – благополучне дитя благополучної країни, каже мама, і нічого їй нав'язувати фантом давно неіснуючих ідей або надуманих проблем. Мама, звичайно має рацію: життя і без того складне. Треба просто поїхати і побачити коріння*» [6, с. 240-241]. Несподівано для себе самої дівчина відчула тасмичний зв'язок з рідною землею, почула «голос крові», віднайшла власну ідентичність. Г. Тарасюк часто звертається до проблеми самопізнання, розриву між поколіннями, відсутності зв'язку з минулим, що породжує внутрішню роздвоєність людей.

Важливим аспектом творчості Г. Тарасюк є проблеми соціальної несправедливості, моральних пошуків, кризи цінностей в умовах пострадянського суспільства. До прикладу, герой новели «Довга сповідь перед коротким інтерв'ю», полковник у відставці, розмірковує: «*Раніше такі поняття, як зрада, продажність та їхні антитези – порядність і чесність асоціювались в свідомості зі святим обов'язком перед Батьківщиною. Йому здавалось, що зрадити можна тільки Вітчизну, партію і рідний народ. Зрада окремії людини, навіть рідній матері, до уваги не бралась*» [6, с. 224]. Г. Тарасюк звертає увагу на наслідки соціальних змін та життя окремої особистості, її взаємодію з іншими людьми, відповідальність за власні вчинки.

Не минула у своїй творчості письменниці теми відчуження і самотності. Її героїні відчувають ізоляцію як на рівні соціальному, так і на рівні внутрішньому («Тиха заводь», «Сюрприз для феміністки»). Відсутність емоційного контакту, кризові ситуації у стосунках, пошук «свого» місця у світі – це ті питання, якими пронизані твори письменниці.

Висновки. Творчість Галини Тарасюк є яскравим прикладом поєднання традиційних українських тем з сучасними літературними підходами. Її ідіостиль виразно інтелектуальний і психологічний, з глибокою увагою до внутрішнього світу персонажів. Письменниця звертається до сучасних літературних форм, зокрема постмодернізму та філософської прози, що дозволяє їй відбити складність і багатозначність людського досвіду. Вона постійно шукає нові способи взаємодії зі світом, звертається до метафор і символів, що дають змогу передавати не лише зовнішні події, але й внутрішній стан героїв. Теми і проблеми її творів часто виходять за межі суто особистісного досвіду і ставлять перед читачами важливі питання соціальних, моральних і культурних змін, що є дуже актуальними для сучасного українського суспільства загалом.

Література:

1. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури: монографія. Київ, 2006. 504 с.
2. Ковалів Ю. Романні експерименти Галини Тарасюк. *Трепанація: Літературознавчі праці, рецензії, відгуки. Роздуми. Інтерв'ю*. Бровари, 2006. С. 287–294.
3. Михайленко О. Духовні виміри Галини Тарасюк. *Віртуальний бібліограф*. ХОУНБ ім. Олесь Гончара URL: <https://biblio.lib.kherson.ua> (дата звернення: 08.01.2025).
4. Михальчук А. Будимири. Слово Правди. Володимир-Волинськ, 12 січня 2005. С. 7–11. URL: <https://slovopravdy.com.ua> (дата звернення: 08.01.2025).
5. Тарасюк Г. Сестра моєї самотності. Київ: Освіта України, 2010. 322 с.
6. Тарасюк Г. Янгол з України. Маленькі романи і новели. Київ: Либідь, 2006. 427 с.
7. Тарасюк Г. Короткий танець на Віденському балу. Новели. Бровари: Відродження, 2009. 221 с.
8. Тарасюк Г. Ціню Хуань Гонь. Роман-антиутопія. Біла Церква: Буква, 2008. 256 с.
9. Тарасюк Г. Достукатись до собору кожної душі... *Трепанація: Літературознавчі праці, рецензії, відгуки. Роздуми. Інтерв'ю*. Бровари, 2006. С. 243–252.